

МОВОЗНАВСТВО. ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111'25

ГУДМАНЯН Артур, ЛИНТВАР Ольга

РОЗМОВНА ЛЕКСИКА С. ЖАДАНА У РОМАНІ «ВОРОШИЛОВГРАД» В АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

У статті розглядаються особливості пласту розмовної лексики, його складові і функціонування в художньому творі, а також відтворення такого вокабуляру в англійському перекладі на матеріалі постмодерного роману Сергія Жадана «Ворошиловград» та його англійського перекладу. Дослідження виявило наявність різних груп розмовної лексики: суржикізми, росіянізми, жаргонізми, сленгізми, просторіччя, табуйована лексика. Перекладацький аналіз виявив використання різних способів і прийомів, зокрема, компенсації, нейтралізації, синонімічної заміни для досягнення аналогічного впливу на читача із врахуванням стилістичного навантаження і емоційного забарвлення зниженого реєстру лексики.

Ключові слова: розмовна лексика; стилістично-забарвлена лексика; суржикізми; сленгізми; жаргонізми; безеквівалентна лексика; компенсація.

DOI : 10.18372/2520-6818.39.13718

Вступ. Розмовна лексика, від фамільярної і просторічної до табуйованої, широко представлена у сучасній українській художній літературі. Постмодерністська література є на сьогоднішній день найактуальнішою течією, мейнстрімом продукування письменницьких ідей, а, отже, і книговидавничої справи, оскільки демонструє відображення стану суспільства в його реальному виявленні. Переклад стилістично забарвленої лексики призводить до низки труднощів, оскільки їй властиві національна специфіка, семантичні багатства, належність до певного стилю й емоційна насиченість, що залишає відкритим питання вивчення розмовної, особливо стилістично зниженої лексики, у перекладознавчому полі.

Розмовний стиль набуває різних форм та характеристик у складі творів художньої літератури в залежності від епохи, країни, ідейно-художнього напрямку та індивідуальної манери письменника. Розмовна лексика завжди відіграє важливу роль завдяки притаманній їй властивості відображати особливості історичного періоду, культури, традицій тощо (Пономарів, 2000, с. 221).

Аналіз досліджень і публікацій. Проблема стилю взагалі і розмовну лексику зокрема у різні часи досліджували І. Чередниченко, Л. Коробчинська, С. Бибик, М. Пилинський, В. Девкін, М. Цуркан, І. Гальперін тощо. Одним з проблемних, таких, що викликають зацікавленість у колі перекладознавців, пластів лексики будь-якої мови залишається реєстр розмовної та зниженої лексики, який є найбільш наближеним

до живої комунікації та яскраво і показово відображає менталітет носіїв мови. Особливості розмовної лексики варіюються в залежності від мовних традицій та історичних передумов.

Постановка проблеми. Інтерес до особливостей розмовного стилю не втрачає своїх позицій у лінгвістиці останні кілька десятиліть, а лінгвістична література з цього питання — неосянжа. Сучасна світова література з властивим їй прагненням до натуралізму дуже широко представляє розмовну та знижену лексику. Незважаючи на неоднозначне ставлення, розмовна та знижена лексика становить важливу та невід'ємну частину лексикону, в тому числі, сучасної української художньої літератури. Саме тому об'єктом дослідження було обрано постмодерний роман, лексичний склад якого охоплює практично усі рівні розмовної лексики. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення особливостей функціонування даного пласту лексики в оригіналі і перекладі, можливостей заміщення і компенсації безеквівалентної лексики, яка у романі «Ворошиловград» представлена суржикізмами, росіянізмами, сленгізмами.

Перекладацький аналіз розмовної лексики у романі «Ворошиловград». Перекладацький аналіз досліджуваного роману показав, що в тексті зустрічається велика кількість специфічних лексичних елементів розмовного стилю, причиною використання яких є історичні, географічні та культурні чинники. Характеристика цих чинників призводять до того, що семантика більшості вжитих одиниць лексики

розмовного стилю буде зрозуміла лише реципієнтам мови оригіналу, оскільки дослівний переклад таких одиниць англійською мовою може бути не зрозумілим та не пристосованим до свідомості англійського реципієнта через різницю мовної ситуації. З метою більш детального дослідження та наочного визначення способів передачі одиниць української розмовної лексики англійською мовою можна провести аналіз на основі зразків вживання розмовної лексики в тексті роману «Ворошиловград» та їх відтворення в англійському перекладі, виконаному американськими перекладачами Райлі Костіген-Г'юмсом та Айзеком Уїллером.

Як вже було зазначено, через психологічні, суспільні та історичні передумови серед розмовної лексики в тексті роману «Ворошиловград» переважає жаргон, вульгаризми та обценна (татуйована), тобто ненормативна лексика. В тексті перекладу нерідко зустрічаються випадки еквівалентного перекладу з безпосередніми словниковими відповідниками. Еквівалент, за Я. Рецкером, — це постійний відповідник певному слову або словосполученню в іншій мові, який в абсолютній більшості випадків не залежить від контексту (Рецкер, 1974).

Я тримав удома різний мотлох, мов перекупник, ... (Жадан, 2015, с. 2) — *I'd filled my place up with so much junk, you'd think I was running a thrift shop* (Zhadan, 2016, p. 3).

На столах, стільцях і просто на підлозі було звалено посуд та кольорове дрантя, до якого Федір Михайлович ставився ніжно і викидати яке не дозволяв. (Жадан, 2015, с. 3) — *Dishes and multicolored rags that Fyodor Mikhailovich thought fondly of were piled on the tables, chairs, and right on the floor* (Zhadan, 2016, p. 4).

У наведених прикладах бачимо, що для перекладу одиниць української розмовної лексики підібрані еквіваленти, які достовірно передають їх стилістичний відтінок, емоційне забарвлення та семантичне навантаження.

Однак не завжди в словнику мови перекладу еквівалент може бути присутній, тож постає питання перекладу безеквівалентної лексики. Л. С. Бархударов виділяє наступні способи перекладу безеквівалентної лексики: наближений переклад, калькування, описовий переклад, трансформаційний переклад, транслітерація та транскодування (Бархударов, 1974, с. 96–102). Найчастіше в тексті роману спостерігається наближений переклад. В такому випадку для передачі розмовної лексики в тексті перекладачі зазвичай підбирають аналог — один із декількох можливих синонімів. Вибір слова з ряду синонімів визначається контекстом. Аналог може не завжди передавати значення або стилістику лексичної одиниці повною мірою, але цілком відповідатиме контексту і буде зрозумілим у мові перекладу. Наприклад:

Значить, так, Шура, — діловито почав бригадир. — На полі без мордобою. Всі пред'яви після матчу (Жадан, 2015, с. 93). — *Injured, here's how it's gonna be," the boss declared. No brawls on the field. Save your complaints for after the match*" (Zhadan, 2016, p. 120).

Тут для перекладу лексичної одиниці з нижнього регістру «мордобій» перекладачі використали аналог “brawl”, який достовірно передає семантику лексичної одиниці (в перекладі означає бійка, вуличний скандал), але не до кінця відтворює її стилістичний відтінок, функціональне навантаження. При перекладі русифікованого жаргонного елементу «пред'ява», що за значенням відображає претензію, виклик, прояв протесту, застосовано більш загальнозживане та нейтральне за відтінком дієслово «complaint», яке має значно ширшу семантику і нейтральний функціональний фон. Таким чином, переклад цієї лексичної одиниці наочно демонструє нам застосування таких перекладацьких трансформацій, як нейтралізація та генералізація.

Слід відзначити, що явище нейтралізації жаргонної лексики в тексті перекладу зустрічається досить часто. Така стилістична трансформація, у свою чергу, зумовлена відсутністю в англійському словнику відповідників, ідентичних за стилістичними та семантичними ознаками.

Бензин бродяжите, — зі злістю в голосі відповів головний (Жадан, 2015, с. 26). — *Your gasoline is diluted," the main guy replied spitefully* (Zhadan, 2016, p. 32).

Шпана, — нервово відповів Коча. — Кукурудзяні королі (Жадан, 2015, с. 39). — *The local gang," Kocha answered anxiously* (Zhadan, 2016, p. 47).

Для того, аби проілюструвати випадок використання у виборі аналогу зворотної лексичної трансформації — конкретизації, розглянемо нижче наведений приклад:

Тут така шняга (Жадан, 2015, с. 5). — *Some serious shit has gone down here* (Zhadan, 2016, p. 7).

В українському та російському словнику значень слова «шняга» нескінченна кількість. В словнику російського арго навіть вказано, що шняга — це жартівливе слово на позначення будь-якої речі (Елистратов, 2002). Відповідно й емоційне забарвлення цього виразу може варіюватися — залежно від контексту слово може мати як позитивний, так і негативний характер. В даному контексті слово вжито в негативному значенні, адже Коча розповідає Гері про зникнення його брата. В перекладі роль цієї лексичної одиниці виконує елемент англійської жаргонної лексики “shit”, яке, в свою чергу, в англійському словнику має набагато звуженішу семантику та вживається тільки в негативному значенні. Таким чином, для передачі стилістич-

ного відтінку та емоційної оцінки при перекладі відбулася конкретизація.

Трансформаційний переклад — спосіб перекладу, під час якого виникає необхідність удаватися до перебудови синтаксичної структури речення, лексичних заміни. У досліджуваному тексті зустрічаються випадки, коли в перекладі застосовуються прямі відповідники лексичних одиниць, але при цьому перекладачі вдаються до трансформацій, за яких семантика вислову залишається ідентичною, але при цьому відбувається контекстуальна заміна:

Ta tak, якось не склалось. Мені не подобались піонери. У них стільки гівна було (Жадан, 2015, с. 89). — *Well, it just didn't pan out. I didn't like the Pioneers. They could be real pieces of shit*” (Zhadan, 2016, p. 96).

Чимало елементів жаргонної лексики в романі досить специфічні та зрозумілі лише україномовним читачам через характер, причини та передумови їх виникнення. Досить часто еквіваленти або аналоги в англійському словнику до них відсутні, або дослівний переклад не відповідає контексту чи порушує його логіку. У романі зустрічаються конструкції, дослівний переклад яких буде незрозумілим англійськомовному читачеві. За таких обставин, перекладачі вдаються до описового перекладу. В такому випадку замість лексичної одиниці вживається її пояснення. Аби зрозуміти природу такого явища в процесі перекладу, розглянемо його зразки наведені нижче.

Але у всіх нас — пацанів зі спального — обмирало серце, коли ми бачили її (Жадан, 2015, с. 115). — *When you saw her, your heart skipped a beat — that's what happened to all of us guys from the crappy apartment blocks on the edge of town* (Zhadan, 2016, p. 123).

Біда, друже, — зафонив Коча (Жадан, 2015, с. 131). — *Something real bad happened, buddy, Kocho's voice screeched like microphone feedback* (Zhadan, 2016, p. 140).

Звичайно, підібрати еквівалент слову «біда» не викликає жодних труднощів. Але дослівний переклад з повторенням такої ж конструкції як в тексті оригіналу не відповідатиме граматичним нормам англійської мови та не зможе бути сприйнятим належним чином, тому в перекладі з'являється опис поняття. Оскільки еквівалент до дієслова «фонити» в англійській мові відсутній, у перекладі представлено пояснення значення згаданого дієслова.

Найчастіше описово перекладаються також ті лексичні одиниці, які позначають відсутні у культурному, освітньому, професійному, побутовому тощо просторі поняття і тому не мають в англійській мові спеціальних відповідників. Наприклад:

*Учиться в **пемеу**, буде інженером. Мабуть* (Жадан, 2015, с. 210). — *He's studying at the **local***

community college. He's going to be an engineer — well, maybe” (Zhadan, 2016, p. 265).

Через відсутність в англійській мові поняття освітньої реалії пострадянських республік — ПТУ, семантику цієї лексичної одиниці відтворено за допомогою описового перекладу. Втім цей приклад демонструє один з головних недоліків цього способу передачі — використання описового перекладу зумовлює втрату стилістичного відтінку та емоційного забарвлення, а тому в тексті втрачається відчуття ідіостилю автора.

В тексті перекладу роману «Ворошиловград» також зустрічаються випадки, коли за наявності прямого еквівалента одиниці жаргонної лексики перекладачі вилучають його з тексту перекладу, натомість шляхом загальної компенсації відтворюють емоційне забарвлення всієї конструкції за рахунок опису фонові ситуації із залученням лексики зниженого регістру:

Причому курили, суки, коноплю, навіть не ховаючись (Жадан, 2015, с. 139). — *Smoking pot right out in the open, like they thought they were too cool to get caught* (Zhadan, 2016, p. 162).

Замість описового способу у окремих випадках, за яких відбувається відтворення абревіатур та власних назв у цільовому тексті, переклад може бути виконаний способом транслітерації. Наприклад:

«Волга» здригнулась і покотилась ґрунтівкою (Жадан, 2015, с. 172). — *The Volga shuddered and started along the dirt road* (Zhadan, 2016, p. 214).

Приїхав він на старому «уазі», на таких машинах колись їздили агрономи та прапорицики. (Жадан, 2015, с. 39). — *He zeroed right in on me, and I noticed him too, arriving in an old UAZ car* (Zhadan, 2016, p. 51).

Узяли десь партію «калашникових» (Жадан, 2015, с. 168). — *They picked up a bunch of Kalashnikovs* (Zhadan, 2016, p. 181).

Нижче розглянемо фразеологічні єдності роману в оригіналі і перекладі.

Фразеологічні сполучення роману «Ворошиловград» в оригіналі і перекладі. Однією з характерних ознак розмовного стилю як в українській, так і в англійській мові є поширене вживання фразеологічних сполучень, зрощень та єдностей. Для посилення виразності тексту та емоційного забарвлення С. Жадан долучає до лексики роману «Ворошиловград» значну кількість фразеологізмів. Складність перекладу фразеологізмів зумовлена культурно-лінгвістичними чинниками їх формування, що призводить до потреби пошуку адекватних варіантів перекладу в англійській мові. Звичайно, найвищим рівнем майстерності вважається переклад фразеологізму фразеологізмом, тобто повне відтворення стилістики тексту, із врахуванням семантичного навантаження конструкції.

Водії відчули кров і кидались на нього ще азартніше (Жадан, 2015, с. 54). — *They started smacking each other in frustration, clearly trying to assign blame* (Zhadan, 2016, p. 40).

Вислухавши мене, той завчено розлютився, сказав, ...що він мене нікуди не повезе і щоби я взявся, зрештою, за розум (Жадан, 2015, с. 70). — *He heard me out and got angry, like usual... He told me he wouldn't take me anywhere and that I needed to get my shit together* (Zhadan, 2016, p. 100).

Іноді, перекладачі застосовують спосіб калькування тобто дослівний переклад фразеологізмів. В деяких випадках він одночасно відтворює стилістику, передає конотативне значення виразу та відповідає контексту в мові перекладу:

Льолік був бідним родичем, і всі його за це любили, як йому здавалось (Жадан, 2015, с. 10). — *Lyolik was the poor relation, so everyone loved him, or at least that's what he thought* (Zhadan, 2016, p. 12).

Ці дві старі шапки будуть ходити до мене щодня й вимагати, аби я прикрила твій бізнес (Жадан, 2015, с. 139). — *Those hags are going to come in here every day and try to get me to shut down your business* (Zhadan, 2016, p. 156).

Однак не завжди підбір еквівалентного відповідника до фразеологізму є можливим, а калькування може бути нелогічним в контексті перекладу. Така ситуація є ще одним прикладом, коли перекладачі вдаються до дескриптивного, тобто описового перекладу. Проте, дослідивши нижче наведені приклади, можна відзначити, що на відміну від більшості випадків, коли при використанні описового способу перекладу втрачається стилістичний відтінок і відбувається своєрідне «нагромадження» тексту, в перекладі роману «Ворошиловград» в поясненні фразеологізмів зберігаються всі вищевказані ознаки:

Не мороч мені голову, — сказала Ольга і встала з-за столу (Жадан, 2015, с. 10). — *Quit your blabbing. I'm trying to think here,*” Olga said, getting ready to go (Zhadan, 2016, p. 10).

Та так, — відповів Травмований, — немає. На понит беруть (Жадан, 2015, с. 10). — *I mean they might not have jack shit. They might be bluffing* (Zhadan, 2016, с. 10).

В першому прикладі описового перекладу стилістика тексту відтворена за допомогою розмовної лексичної одиниці *blabbing*. У другому ж випадку бачимо, що емоційне забарвлення та розмовність висловлення збережена завдяки вжитому жаргону *jack shit*.

З метою відтворення стилістики оригінального тексту перекладачі дуже часто застосовують замість еквівалентів такі фразеологічні конструкції, за яких в мові перекладу відбувається інтерпретація цих елементів жаргонної та вуль-

гарної лексики мови оригіналу засобами фразеології. Розглянемо зразки застосування способу перекладу шляхом інтерпретації на основі прикладів з тексту роману «Ворошиловград»:

Він нікому нічого не сказав, просто взяв і увалив (Жадан, 2015, с. 15). — *He didn't say anything to anybody. He just packed his bags and hit the road* (Zhadan, 2016, p. 17).

Гнат ...загалом поведився сьогодні як мудака, зрештою, як і вчора, і позавчора (Жадан, 2015, с. 91). — *Basically, he was being a real pain in the ass — just like yesterday and the day before that* (Zhadan, 2016, p. 99).

Та засциць Петрович на них свідчити, — незлобиво промовив Коча, — еге ж, Петровичу? (Жадан, 2015, с. 53). — *Petrovich's too much of a pussy to talk to the cops,*” Kocha declared genially. *Isn't that right, Petrovich?*” (Zhadan, 2016, p. 61).

Найбільше спосіб інтерпретації в перекладі роману «Ворошиловград» використовується з метою відтворення обценної лексики. Лайлива ненормативна лексика в англійському тексті передана за допомогою ідентичних за рівнем зниженості та емоційної забарвленості лексичних конструкцій, елементи яких можуть дещо відрізнитись за семантикою, але в цілому відтворювати основне значення. Наведемо приклади таких інтерпретацій:

Шура, — сказав він Травмованому, — не залупайся, ви справді запізнились (Жадан, 2015, с. 87). — *“Injured,” he said, “Quit waving your dick around. You were late for the game* (Zhadan, 2016, p. 89).

Слід зазначити, що така ненормативна лексика становить значну частину усіх розмовних одиниць. Загалом лексичний склад лайки в англійській мові за своїм змістом не дуже відрізняється від такого складу в українській мові. Тому за наявності в англійській мові лексичних одиниць та конструкцій, еквівалентних за значенням, стилістичним відтінком та емоційним забарвленням, відтворення обценної лексики в тексті в більшості виконане за допомогою дослівного перекладу:

Йобана циганва знову його опустила, виставивши клоуном перед сивим (Жадан, 2015, с. 282). — *Those cunt Gypsies had made him look like a fool in front of the gray-haired man* (Zhadan, 2016, p. 348).

Компенсація при відтворенні суржикізмів, росіянізмів та сленгізмів досліджуваного роману. Дослідивши основні характерні особливості вживання лексики розмовного стилю, ми визначили, що в діалогах героїв роману дуже часто зустрічаються русифіковані форми у вигляді суржикізмів та лексичних одиниць з порушенням морфологічних або лексичних форм. Переклад таких елементів англійською мовою, з одного боку, не викликає труднощів, оскільки в

своїй більшості це дещо видозмінені форми досить загальноновживаних слів, відповідників до яких в словнику англійської мови достатньо. З іншого боку, передача ознак самого суржикізму та росіянізму англійською мовою неможлива, оскільки в англійській мові відсутні аналоги явища такого синтезу мов, який утворює цілу категорію гібридних словоформ. Це призводить до того, що можна виділити два основних способи перекладу суржикових форм. За наявності в словнику мови перекладу, суржикове слово можна замінити еквівалентом, який буде відтворювати семантику та стилістику елементу, але не матиме ознак такого співіснування мов, як в оригіналі. Наприклад:

Мінтура, очевидно, нічого робити не буде, громадська думка теж, наскільки можна було зрозуміти, не на нашому боці, тому нічого хорошого з цього всього вийти не могло (Жадан, 2015, с. 86). — *Obviously, the fuzzi weren't going to do anything, and it didn't seem like city hall was on our side, so Injured couldn't see any reason to be optimistic* (Zhadan, 2016, p. 100).

Де вас тільки таких беруть, реб'ята? На кого ви вчилися? (Жадан, 2015, с. 302). — *Where do they even find guys like you? What'd you major in at college?* (Zhadan, 2016, p. 374).

У випадку, коли такий еквівалент не існує в словнику англійської мови, або суржикова форма походить від загальноновживаного слова, для перекладу буде застосовано семантичний відповідник, нейтральний за своїми стилістичними ознаками. З цього випливає ще одна причина стилістичної нейтралізації в мові перекладу.

Просто курили багато, а це ж гроші, ти понімаєш (Жадан, 2015, с. 142). — *It's just that they smoked shitload of weed, and that costs a lot of money, you know?* (Zhadan, 2016, p. 179).

Нада що-то рішуть, а то кинуться їх шукати, точняк до нас приїдуть (Жадан, 2015, с. 220). — *"We gotta do something. Soon enough their friends are gonna go looking for them, and they'll definitely be coming by our place"* (Zhadan, 2016, p. 296).

Незважаючи на випадки нейтралізації стилістичного відтінку лексичних одиниць при перекладі або ж, в окремих випадках, їх вилучення взагалі, в цілому у тексті англійського перекладу роману «Ворошиловград» належним чином відтворено стилістику та насиченість розмовною лексикою як і в тексті оригіналу за рахунок прийомів компенсації, заміни, опису. Тобто автори перекладу хоч і втратили стилістичні ознаки одних елементів розмовного прошарку в процесі перекладу, але одночасно застосували емоційно-забарвлену розмовну лексику для перекладу елементів загальноновживаного та нейтрального характеру.

Наочно продемонструвати використання способу компенсації при перекладі українського

тексту можна шляхом наведення прикладу на основі зразків перекладу в романі двох лексичних одиниць, що в українській мові позначають *мобільний телефон* та *гроші*. Як показав аналіз особливостей розмовної лексики в романі «Ворошиловград», проведений в попередньому розділі, в оригінальному тексті представлена широка варіативність сленгізмів на позначення телефону: *мобілка, мобільник, труба, мобло, мобіла*. Однак в тексті перекладу не відтворено різноманітність вжитих сленгізмів та їх стилістичних ознак — вони зазнали нейтралізації в процесі перекладення і для їх позначення використані більш загальноновживані та стилістично нейтральні лексичні одиниці: *phone, cell* та *cell phone*:

— *А мобіла в тебе є?* (Жадан, 2015, с. 32). — *Do you have a phone?* (Zhadan, 2016, p. 40).

Я непомітно склав мобільник і заправив собі до кишені (Жадан, 2015, с. 193). — *I shut the cell phone and stuffed it into my pocket* (Zhadan, 2016, p. 236).

Сева мовчки витяг мобло, віддав пузатому (Жадан, 2015, с. 194). — *Seva took out his cell and handed it over* (Zhadan, 2016, p. 237).

Тепер розглянемо протилежну ситуацію вживання лексичних одиниць на позначення грошей. В тексті мови оригіналу використовується загальноновживане нейтральне — *гроші*, і є лише кілька випадків, коли вживаються жаргонізм *бабки* або *бабло*. На відміну від українського тексту в англійському перекладі роману зустрічається низка лексичних одиниць розмовного стилю, в особливості сленгової категорії: *cash, dough, stuff, coins, sugar*:

Вороги просили позичити їм хоча б якісь гроші для продовження своєї нікчемної, за великим рахунком, життєдіяльності (Жадан, 2015, с. 174). — *My enemies asked me to lend them a little cash so they could continue leading their worthless lives* (Zhadan, 2016, p. 207).

Гроші в кишенях у нас були (Жадан, 2015, с. 15). — *We had sugar in our pockets* (Zhadan, 2016, p. 23).

Ось паспорт, ось гроші (Жадан, 2015, с. 203). — *Here's your passport and dough* (Zhadan, 2016, p. 241).

Висновки. Проведений аналіз дає нам можливість висновувати, що для відтворення розмовної лексики в перекладі роману найчастіше застосовуються такі способи: використання прямих еквівалентів лексичних одиниць, підбір синонімічних аналогів (заміни), дослівний спосіб перекладу (калькування), описовий (дескриптивний) спосіб, фразеологічний переклад. Залежно від застосованого способу в процесі перекладу елементи розмовної лексики та конструкції, в яких вони вжиті, зазнають таких перекладацьких трансформацій, як нейтралізація, генералізація, конкретизація, інтерпретація,

контекстуальна заміна тощо. Відтворення загальної стилістичної складової з огляду на лексичну специфіку постмодерного роману в перекладі досягається завдяки використанню способу компенсації, як основного прийому для збереження авторського ідіостилу, письменницької інтенції Сергія Жадана, викликані історичними передумовами та культурно-специфічними реаліями часо-просторової ідентифікації подій «Ворошиловград».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Zhadan, S. (2016). *Voroshilovgrad*. Dallas, Texas: Deep Vellum Publishing.
- Бархударов, Л. С. (1975). *Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода)*. Москва.
- Елистратов, В. С. (2002). *Словарь русского аргю*. ГРАМОТА.РУ. Взято з <http://gramota.ru/slovari/argo/>.
- Жадан, С. В. (2015). *Ворошиловград*. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».
- Пономарів, О. Д. (2000). *Стилістика сучасної української мови: Підручник. (2-ге вид.)*. Тернопіль.
- Рецкер, Я. И. (2007). *Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. (2-е изд.)*. Москва: Р. Валент.

А. ГУДМАНЯН, О. ЛИНТВАР

РАЗГОВОРНАЯ ЛЕКСИКА С. ЖАДАНА В РОМАНЕ «ВОРОШИЛОВГРАД» В АНГЛИЙСКОМ ПЕРЕВОДЕ

В статье рассматриваются особенности пласта разговорной лексики, ее составляющие и функционирование в художественном произведении, а также воспроизведение такого вокабуляра в английском переводе на материале постмодерного романа Сергея Жадана «Ворошиловград» и его английского перевода. Исследование показало наличие разных групп разговорной лексики: суржикизмы, русизмы, жаргонизмы, сленгизмы, просторечие, табуированная лексика. Переводческий анализ продемонстрировал использование разных способов и приемов, в частности, компенсации, нейтрализации, синонимической замены для достижения аналогичного влияния на читателя, учитывая стилистическую нагрузку и эмоциональную окраску лексики сниженного регистра.

Ключевые слова: разговорная лексика; стилистически-окрашенная лексика; суржикизмы; сленгизмы; жаргонизмы; безэквивалентная лексика; компенсация.

A. GUDMANIAN, O. LYNTVAR

S. ZHADAN'S CONVERSATIONAL LEXICON IN THE NOVEL "VOROSHYLOVGRAD" IN THE ENGLISH TRANSLATION

The article studies the particular features of the conversational lexicon layer, its constituent parts and functioning in the literary text as well as the

reproduction of such vocabulary in the English translation based on the postmodern novel by Serhii Zhadan "Voroshilovgrad" and its English translation. Research has shown the presence of various groups of conversational vocabulary: surzhykisms, russianisms, jargonisms, slangisms, vernacular, taboo. Translation analysis admitted the use of different ways and techniques, in particular, compensation, neutralization, synonymic substitution to reach the similar influence on the reader taking into consideration stylistic loading and emotional colouring of reduced register lexicon.

Key words: conversational lexicon; stylistically-coloured lexicon; surzhykisms, slangisms; jargonisms; non-equivalent vocabulary; compensation.

A. GUDMANIAN, O. LYNTVAR

SERHIY ZHADAN'S CONVERSATIONAL LEXICON IN THE NOVEL VOROSHYLOVGRAD IN ENGLISH TRANSLATION

The article *Serhiy Zhadan's Conversational Lexicon in the Novel Voroshilovgrad in English Translation* studies the particular features of the conversational lexicon layer, its constituent parts and functioning in the literary text as well as the reproduction of such vocabulary in the English translation based on the postmodern novel *Voroshilovgrad* by Serhiy Zhadan and its English translation.

The issue of conversational vocabulary is scrutinized by a lot of Ukrainian and foreign linguists, showing topicality and necessity. Among them one should mention I. Cherednychenko, L. Korobchynska, S. Bybyk, I. Galperin and others. They differentiate between various groups within the conversational layer: jargonisms, slangisms, vulgarisms, vernacular, taboo, surzhykisms, russianisms, etc.

Voroshilovgrad by Serhiy Zhadan covers a wide range of conversational lexicon since the scene, plot, and time matters of the novel — that is the beginning of the 90-s in post-soviet Donbas society — determine the need for such vocabulary means. The translators of the novel — R.K. Humes and I. Willer — used different techniques and ways of translation to reach the similar influence on the reader taking into consideration stylistic loading and emotional colouring of reduced register lexicon, in particular, compensation, neutralization, synonymic substitution, descriptive translation. Besides, equivalent translation was widely used for reproduction of certain vocabulary units if there was a correspondent dictionary equivalent.

There was a need for synonymic substitution if translation became inadequate in case of exact dictionary equivalent's absence. A word choice in a synonymic row in this case is based on the context. Semantics and emotional colouring are not

always rendered though. Stylistic neutralization of jargonisms in the novel translation is not a rare case. This fact is predetermined by no dictionary equivalent in terms of stylistic and semantic features. Transformation translation technique named concretization was one of the means the translators had in their disposition. Thus the translated term acquired more specific internal form in

comparison with the original lexical unit. Descriptive translation became evident on the surface of the translated literary canvas when culture-bound terms of educational, professional, everyday, etc. character appeared in the original text.

Стаття надійшла до редакції 30.05.2019

УДК 81'373.23: 81'23

ДИШЛЕВА Ганна

СЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ АНТРОПОНІМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ ОЦІНКИ ДІЙНОСТІ ЛЮДИНОЮ

У статті розглянуто питання функціонування фразеологічних антропонімів на позначення емоційної оцінки дійсності людиною. Здійснено їх семантичну класифікацію, охарактеризовано виділені групи.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, фразеологічний антропонім, емоційна оцінка дійсності, семантичні характеристики, позитивні, негативні та нейтральні емоції.

DOI: 10.18372/2520-6818.39.13719

Вступ. Людина у своїй мовленнєвій діяльності не тільки інформує про навколишній світ, а й висловлює при цьому своє ставлення до нього. Однією з ознак виразності думки мовця, рівня володіння мовним багатством є, зокрема, уживання фразеологічних одиниць.

Діяльність людини, її поведінка завжди зумовлюють вияв певних емоцій — позитивну, негативну або нейтральну оцінку об'єктивної реальності, яка відображена в мозку і яку переживають як задоволення або незадоволення, радість або сум, здивування, байдужість, гнів, сором тощо.

Утворення фразеологічних одиниць, їх поява — це живий і постійний процес, викликаний самою потребою людського спілкування. Процес розуміння й аналізу фразеологічного складу мови — це шлях до пізнання ментальності народу, його уявлень про світ і сприйняття себе в цьому світі. Саме тому фразеологічні одиниці є актуальним об'єктом дослідження багатьох мовознавців.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему вивчення фразеологічних одиниць досліджували багато науковців, зокрема М.Ф. Алефіренко, Л.Г. Авксентьева, Л.А. Булаховський, В.В. Виноградов, І.С. Гнатюк, М. Т. Демський, А.О. Івченко, Б.О. Ларін, В.М. Мокієнко, Ю.Ф. Прадід, Л.Г. Скрипник, Г.М. Удовиченко, В.Д. Ужченко, М.М. Шанський, О.С. Ахманова, Н.Б. Головіна, Р.О. Каракевич, О.І. Копчак, Г.Т. Кузь, К.І. Мізін, О.В. Назаренко, М. А. Охріменко, О. О. Селіванова, О.В. Трофімова та ін.

Антропоцентричний принцип організації мови зумовлює те, що у центрі цих мовознавчих досліджень перебуває людина, відбір і оцінка нею найрізноманітніших реалій та оцінка самої людини. Такий принцип сучасної лінгвістичної парадигми в теоретичному мовознавстві останніх десятиліть виявляються у зміщенні дослідницьких акцентів у бік пізнання людини — такою, якою вона постає, відображаючись у дзеркалі мови. Протягом останніх років значно зросла кількість наукових розвідок, зокрема вагомий внесок у розвиток досліджень фразеоантропонімів зробили О. С. Брайченко, І. Д. Скорук, С. В. Глушик, Л. О. Белей, І. Д. Фаріон, Н. І. Рудьова, Л. О. Кравченко, С. М. Медвідь-Пахомова та багато інших. Проте у всіх цих дослідженнях розглядалися особові імена, імена по батькові, прізвища та прізвиська людини або їх окремі характеристики. Таким чином, коло фразеологізмів з антропонімічним компонентом значно звужувалося, зводяться лише до власних назв. Однак, на нашу думку, до цих одиниць варто зараховувати також і антропофразеологізми, які будь-яким чином стосуються життя і діяльності людини в усіх її проявах, зокрема, на позначення віку людини, її соціального стану, психологічних характеристик, ментальних особливостей, професійних якостей тощо. Одними з таких утворень є фразеологічні одиниці з антропонімічним компонентом на позначення емоційної оцінки дійсності людиною, які ще не були предметом детального розгляду мовознавцями.